

ВСТАНОВЛЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ЯК СКЛАДОВА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ РЕПОРТЕРІВ)

У статті розглядаються принципи встановлення міждисциплінарних зв'язків як важливої складової міждисциплінарної інтеграції з метою оптимізації професійної підготовки телевізійних репортерів. Також обґрунтовується доцільність встановлення міждисциплінарних зв'язків за рахунок включення до програм фахових дисциплін інтегрованих тем і блоків та створення глосарію телевізійного репортера.

Ключові слова: міждисциплінарні зв'язки, міждисциплінарна інтеграція, професійна підготовка телерепортера.

The authors of the article study the principles of establishing interdisciplinary connections as an essential component of interdisciplinary integration for the purpose of optimizing professional training of television reporters. The practicality of establishing interdisciplinary connections is substantiated due to inclusion of integrated topics and blocks in specialized disciplines courses and creation of a glossary for television reporters.

Key words: interdisciplinary connections, interdisciplinary integration, specialized training for television reporters.

Використання інноваційних технологій в педагогіці вищої школи є однією з домінуючих тенденцій сучасної освіти, що пов'язане із загальними процесами в суспільстві, інтеграцією знань і форм соціального та професійного досвіду. Зазначені процеси впливають на зміст вищої освіти. Керування змінами змісту освіти не тільки можливе, але й необхідне для збереження специфіки системи освіти як соціального інституту, збереження різноманітності суспільства як джерела його (суспільства) розвитку. Суть і мета якісного оновлення вищої освіти у XXI ст. – підготовка випускника, здатного освоїти будь-яку спеціальність. В контексті вищої професійної освіти необхідно розвивати вміння усвідомлено використовувати потенціал фундаментальних дисциплін для цілісного розв'язання професійних задач. Це можливо тільки на основі «міждисциплінарної інтеграції, нової цілісної дидактичної концепції навчальної дисципліни вищого навчального закладу» [6: 5].

Однак, звернувшись до літератури з обраної теми, ми прийшли до висновку, що проблема оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх телевізійних репортерів за рахунок встановлення міждисциплінарних зв'язків фахових дисциплін – важливої складової концепції міждисциплінарної інтеграції, не достатньо досліджена, що й стало метою написання даної статті. Серед авторів, які досліджують дану проблему, слід відзначити І. Бочан, А. Бекренева, А. Гур'єва, В. Костюка, К.

Кречетникова, В. Михелькевича, Т. Титовец, А. Вербицького, Д. Ширяєву та ін. На думку І. Бочан «сьогодення освітньої педагогічної діяльності – це впровадження нових технологій навчання, інтегральних курсів, розробка нових міждисциплінарних зв'язків» [8: 164]. Відповідно до цього, «встановлення міждисциплінарних зв'язків фахових дисциплін є важливою складовою концепції міждисциплінарної інтеграції, яка передбачає об'єднання знання, переконання і 103 практичної дії на всіх етапах підготовки фахівця, синтез усіх форм занять відносно кожної конкретної мети освіти у ВНЗ»[8: 18].

З метою окреслення необхідної сукупності знань, що визначають науково-теоретичну підготовку майбутніх телевізійних репортерів, вважаємо за доцільне спочатку звернутися до аналізу ключових термінів 'інтеграція', 'міжпредметні й міждисциплінарні зв'язки'. Диференціація наук об'єктивно породжує необхідність протилежного процесу – інтеграції наукового знання. Тому одне з центральних протиріч сучасної освіти між об'єктивно необхідною інтеграцією у професійній підготовці фахівця й протидіючою диференціацією дисциплін [1: 128]. Задачі синтезу наукового знання призводять до необхідності переходу від вивчення сукупності часткових явищ до розгляду інваріантних концепцій і принципів, що узагальнюють наукове знання. Цей процес повинен супроводжуватися зміцненням дисциплінарних зв'язків усередині й між ними. Інтегрована система навчання «дозволяє скоротити термін професійного навчання за рахунок виключення дублювання матеріалу, що вивчається, акцентування уваги на основному, суттєвому й досягти 25 – 30 % економії об'єму освітніх послуг і матеріальних витрат» [1: 40]. Міждисциплінарні зв'язки не тільки дозволяють встановити своєрідні 'містки' між навчальними дисциплінами, але й на основі спільності змісту цих дисциплін побудувати цілісну систему навчання, що є важливою умовою й результатом комплексного підходу, який дозволяє вичленувати як основні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. У психології й педагогіці обґрунтовано висновок про те, що міжпредметні зв'язки є однією із важливих психолого-педагогічних умов збільшення науковості й доступності навчання, його зв'язку з навколишньою дійсністю, активізації підготовчої діяльності й удосконалення процесу формування знань, умінь і навичок у студентів. Принцип міждисциплінарної інтеграції повинен виступати як основний механізм оптимізації структури моделі знань і системи дисциплін, який перетворює всю систему підготовки на теоретичний, технологічний і методичний засіб побудови моделей професійної діяльності. У свою чергу Т. Титовець до досягнень учених в обґрунтуванні оптимальних умов для вивчення складних міждисциплінарних ідей відносить: розширення уявлень про нейропсихологічні кореляти переносу знань з однієї дисципліни в іншу, знаходження відповідності між типом інтеграції й розвитком певних умінь і якостей того, хто навчається, дидактичні принципи організації інтегрованих навчальних курсів, що відповідають вимозі доступності (створення мотиваційної основи, контекстність викладання, координація змісту навчальних дисциплін,

знаходження спільного тезаурусу та ін.) [7]. Міжпредметність посилює взаємодію усіх дидактичних принципів у реальному процесі навчання. Саме як самостійний принцип ця ідея виконує свою організаційну роль: впливає на побудову програм, структуру навчального матеріалу, підручників, на відбір методів і форм навчання. А. Гур'євим було зроблено класифікацію міжпредметних зв'язків, що мають різний статус, серед яких ми б хотіли виділити аспект міжпредметних знань, які «є самостійною галуззю дидактичних знань, що має психолого-педагогічне обґрунтування й характеризується цілісною структурою принципів, методів і засобів навчання, за допомогою яких формується новий тип знань – ‘міжпредметний’, що дозволяє розвивати концептуальний стиль мислення [4: 64].

Пристаючи до практичної реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки телевізійних репортерів, ми структурували блок фахових дисциплін та визначили семантичну сітку дисциплін і понять, виходячи з моделі підготовки фахівця й необхідності формування одного з найважливіших його професійних якостей професійного мислення. Отже, однією з умов, що сприяють формуванню наукових понять на міждисциплінарній основі, є необхідність забезпечення наступності й безперервності в розвитку понять. Тому за допомогою викладачів фахових дисциплін треба визначити стрижневі поняття у змісті фахових дисциплін, найбільш значимі для майбутньої професійної діяльності зазначених фахівців і доцільно скласти глосарій телевізійного репортера. Глосарій (лат. glossarium словник, глос) – словник вузькоспеціалізованих термінів у будь-якій сфері знань із тлумаченням, іноді перекладом на іншу мову, коментарями й прикладами. Збірка глос і власне глосарії стали попередниками словника [2: 34]. Усі контрольовані словники, класифікатори, тезауруси, онтології й метамоделі є засобами, що допомагають структурувати, класифікувати, моделювати поняття і зв'язки, які відносяться до предметної області. У такому випадку мова йде про глосарій телерепортера, який допомагає структурувати й моделювати поняття і зв'язки, що становлять галузь телевізійної журналістики, режисури, операторської й сценарної майстерності та телерепортерства. На думку Т. Шигалугова, міжпредметні зв'язки є однією зі сторін принципу систематичності та ефективним шляхом розвитку мислення. У зв'язку з цим він виділяє види організаційно-методичних зв'язків, які можна поділити на групи: за способами засвоєння зв'язків у різних видах знань (репродуктивні, пошукові, творчі); за широтою здійснення (міжкурсів, внутрішньо циклові, міжциклові); за часом здійснення (послідовні, супровідні, перспективні); за способом взаємозв'язку предметів (односторонні, двосторонні, багатосторонні); за постійністю реалізації (епізодичні, систематичні); за рівнем організації навчального процесу (поурочні, тематичні та ін.) [9].

Реалізація міждисциплінарних зв'язків як результат необхідна для забезпечення викладання іншої дисципліни. Виконання навчальних і навчально-професійних робіт, пов'язаних зі створенням телевізійного

репортажу й розвитком елементів професійного мислення широко використовується (особливо на практичних заняттях) у процесі викладання дисциплін „Основи режисури”, „Операторська майстерність”, „Основи тележурналістики”, „Основи сценарної майстерності”, „Майстерність телеведучого” і, звичайно, „Мистецтво теле-, фоторепортажу”. Міждисциплінарні зв’язки як результат повинні ініціюватися, щоб сприяти процесу формування професійного мислення як методу й механізму створення фахівцями основного відеопродукту – телерепортажу. Проте, К. Кречетников вважає, що «у навчальному процесі вузу дидактичні функції дисциплінарних і міждисциплінарних зв’язків обмежені, як правило, вирішенням двох основних задач: усунення паралелізму, дублювання й інформаційних перевантажень тих, хто навчається, і задачі переносу знань з одного предмета в інший... Серйозною проблемою при реалізації внутрішньо дисциплінарних і міждисциплінарних зв’язків шляхом включення елементів спеціалізації на молодших курсах є визначення оптимального об’єму таких зв’язків» [6: 34]. На прикладі такого роду зв’язків нижче ми наводимо основний зміст блоку навчального матеріалу, який було включено у процес фахової підготовки майбутніх телевізійних репортерів (у межах навчальних програм) з використанням міждисциплінарних зв’язків з метою формування професійного мислення.

У курсі «Основи режисури» акцент було зроблено на спільній роботі режисера з журналістом над інформаційними жанрами, розподілом і суміщенням функцій режисера й оператора в роботі телерепортера шляхом розвитку пізнавального елемента системи професійного мислення - творче й діалектичне мислення (розділ «Режисура інформаційних жанрів»), на мові екрану і його складових (кадр, план, ракурс та ін.) з метою органічного поєднання вербальної й невербальної інформації на екрані - звуко-зорове мислення як елемент професійного (розділ «Мова екрану»), на точній деталізації відеоряду для створення подієвого, тематичного й проблемного репортажу практичне й звуко-зорове мислення, робота з різними елементами й кодами мови (розділ «Режисура репортажу»). У курсі «Основи сценарної майстерності» навчальний матеріал значною мірою було присвячено літературній праці майбутніх телевізійних репортерів, які повинні володіти основами майстерності в написанні різноманітних журналістських матеріалів і авторських текстів інформаційних жанрів телевізійної журналістики (розділ «Журналістська праця на телебаченні – це літературна праця»), проте особлива увага приділялася вмінню створювати сценарну композицію телевізійного репортажу, який має особливу структуру. Акцент було зроблено на відповідальності майбутнього репортера- журналіста, яку він на себе бере, підходячи до життєвого матеріалу вибірково у процесі створення сценарної композиції, а також на специфіці закадрового тексту, його відповідності законам формальної логіки та розгортання дії (драматургії). У курсі «Операторська майстерність» увагу було приділено візуальності мислення телевізійного репортера, тому що звуко-зоровість – це головний елемент складного механізму впливу на емоційну сферу телеглядача.

Останнім часом спостерігається процес збільшення ролі відеоряду на телебаченні (у тому числі в інформаційних програмах), який допомагає відобразити реальну дійсність і за допомогою видовищності екрану подавати аудиторії першу оцінку актуальних подій (розділ «Зображення на екрані – це образ дійсності, а не сама дійсність»). Також до обов'язків телерепортера належить уміння грамотно ставити задачі перед оператором, а значить йому необхідно володіти знаннями про відео зйомку. Усі запропоновані нами теми та напрями щодо формування професійного мислення майбутніх телевізійних репортерів пов'язані між собою, створюють певну структуру нового блоку знань майбутніх телевізійних репортерів і в дослідженні були реалізовані у спецкурсі «Основи формування професійного мислення майбутніх телевізійних репортерів». На думку Т. Титовець «на сьогодні в дидактиці все частіше висловлюється думка про необхідність включення в навчальний процес курсів узагальнюючого характеру (спецкурсів)» [7: 32].

Отже, необхідно перебороти межі окремих дисциплін і розвивати широкі уявлення на основі міждисциплінарного підходу, який передбачає застосування різноманітних технологій і моделей інтегрованого навчання. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що міждисциплінарні зв'язки – це важлива складова концепції міждисциплінарної інтеграції, в основі якої лежить об'єднання знань з різних дисциплін у цілісну систему через методично обґрунтоване інтегральне використання. Цей принцип дидактики дозволяє охопити всі сторони предмета або процесу, що вивчається, а також забезпечити спадкоємність в освіті та оптимізувати процес фахової підготовки телевізійних репортерів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бекренев А. Многоступенчатые структуры интегрированных систем образования / А. Бекренев, В. Михелькевич // Высш. образование в России. – 1996. – №3. – С. 37–50.
2. Большая советская энциклопедия : 30 т. на 3 CD. – ЗАО „Новый Диск”, 2002. 105
3. Бочан І. О. Впровадження самостійної, індивідуальної роботи студентів як важливого чинника формування особистісно орієнтованої системи навчання / І. О. Бочан // Новітні технології навчання: наук.-метод. зб. / Кол. авт. ; М. І. Онищенко (відп. ред.). – К.: Наук-метод. центр вищої освіти. – 2003. – С. 164–168.
4. Гурьев А. И. Межпредметные связи – теория и практика [Электронный ресурс] / А. И. Гурьев. – Режим доступа до ст. : http://www.biysk.secna.ru/jurnal/n4-5_2000/metodika/gurev.doc.
5. Костюк В. В. Роль педагога вищої школи у стимулюванні творчого самовиявлення майбутнього журналіста / В.В. Костюк // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Літературознавство. Журналістика. – 2006. – Вип. 8. – № 1. – С. 141–144.
6. Кречетников К. Г. Интеграция дисциплин в учебном процессе [Электронный ресурс] / К. Г. Кречетников // Образовательные технологии и общество. – КГТИ. – 2002. – Режим доступа до ст. : <http://www>.

- aeli.altai.ru/nauka/sbornik/2001/krehetnikov.html. 7. Титовец Т. Е. Междисциплинарная интеграция в специализирующей и генерализирующей моделях содержания педагогического образования / Т. Е. Титовец. // Интеграция образования. Науч.- метод. журн. – 2008. – № 2 (51). – С. 31 – 36.
8. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика / А. В. Хуторской. – М. : Изд- во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.
9. Шигалугов Т. М. Использование межпредметных связей в формировании познавательной самостоятельности учащихся : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Т. М. Шигалугов. – Майкоп, 2007. – 28 с.